

Sygn. akt I C 1690/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 czerwca 2018 roku

Sąd Okręgowy w Białymstoku I Wydział Cywilny

w następującym składzie:

Przewodniczący:	SSO Joanna Dorota Toczyłowska
Protokolant:	Anna Tatko

po rozpoznaniu w dniu 12 czerwca 2018 roku w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa M. K.

przeciwko A. K.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

I. oddała powództwo;

II. odstępuje od obciążania pozwanej kosztami sądowymi;

III. nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Białymstoku) na rzecz adwokat E. K. kwotę 4.428 zł (cztery tysiące czterysta dwadzieścia osiem złotych), w tym 828 zł należnego podatku VAT, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu.

UZASADNIENIE

Powód M. K. wniósł o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niego umowy darowizny zawartej w dniu 09.03.2016r. przed notariuszem, treścią której U. K. darowała swojej córce A. K. należącą do niej nieruchomości położoną w Z., dla której Sąd Rejonowy w Białymstoku Wydział IX Ksiąg Wieczystych prowadzi KW nr (...), celem zaspokojenia wierzytelności wynikającej z wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 26.03.2013r. w sprawie o sygn. akt I C 1140/12, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności z dnia 14.08.2014r., a także zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych (k.2-6v.).

Uzasadniając swoje stanowisko podniósł, że przysługuje mu względem U. K. wierzytelność, przy czym dłużniczka nie posiada majątku, z którego możliwe byłoby przeprowadzenie skutecznej egzekucji. Przenosząc w drodze darowizny na rzecz swojej córki opisywanej nieruchomości wyzbyła się składnik majątku, z którego mogło nastąpić zaspokojenie powoda; czynność ta ukierunkowana była na zmianę właściciela z pokrzywdzeniem wierzyciela. W toku prowadzonych przeciwko dłużniczce postępowań egzekucyjnych – z wniosku powoda – dokonano licznych zajęć, które nie doprowadziły jednak do wyegzekwowania należności, przy czym wartość nieruchomości przewyższała

kwotę zadłużenia. Pozwana uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, jest córką dłużniczki, co uzasadnia uwzględnienie powództwa w całości. Jako podstawę prawną wskazywał na przepisy art. 527 § 1-3 k.c. oraz art. 528 k.c.

W odpowiedzi na pozew, pozwana A. K. wniosła o oddalenie powództwa (k.43-49).

Uzasadniając swoje stanowisko podkreśliła, że umowa darowizny nieruchomości podyktowana była złym stanem zdrowia dłużniczki (choroba niedokrwienna serca, podejrzenie zawału), nie należy jej wiązać z chęcią pokrzywdzenia wierzyciela. W dacie jej dokonywania matka pozwanej była również współwłaścicielką nieruchomości położonej przy ul. (...) w B., jakkolwiek natomiast utraciła swoje udziały na rzecz B. S., przysługuje jej prawo do zachowku i został złożony stosowny pozew w tej sprawie w dniu 17.07.2017r. Żądanie powoda podyktowane jest włącznie chęcią zaszkodzenia dłużniczce, wobec której – na przestrzeni ich relacji – manifestuje wrogość. Końcowo, z ostrożności procesowej, wносиła o odstąpienie obciążania jej kosztami postępowania z uwagi na trudną sytuację rodzinną i majątkową.

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

U. K. jest siostrą M. K., a jednocześnie jego dłużniczką; ciężą na niej nieuregulowane dotychczas w stosunku do powoda zobowiązania finansowe. Prawomocnym wyrokiem z dnia 26.02.2013r., w sprawie o sygn. akt I C 1140/12, Sąd Okręgowy w Białymstoku zasądził od niej na rzecz wyżej wymienionego kwotę 70.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami w wysokości 13% w stosunku rocznym od dnia 26.12.2011r. do dnia zapłaty (pkt I), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt II) i rozstrzygnął o kosztach sądowych (pkt III).

Wskutek wywiezionego przez dłużniczkę środka zaskarżenia od tego orzeczenia, Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 23.07.2014r., sygn. I ACa 638/13, oddalił apelację oraz orzekł o kosztach zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

Dowód: wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku (k.21-22);

Rozstrzygnięcie powyższe zaopatrzone zostało w klauzulę wykonalności z dnia 14.08.2014r. i na jego podstawie prowadzono przeciwko dłużniczce postępowanie egzekucyjne, pierwotnie, przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Elku M. P., sygn. Km 594/14, które nie przyniosło pożądanych rezultatów i nie doprowadziło do zaspokojenia wierzyciela ani w całości ani w części, ostatecznie umorzone wobec jego bezskuteczności.

W miesiącach wrzesień, październik oraz grudzień 2016r. dłużniczka dokonała dobrowolnych wpłat na poczet zadłużenia w łącznej wysokości 600 zł.

W styczniu 2017r. powód ponownie zainicjował postępowanie egzekucyjne, prowadzone przez Komornika Sądowego w B. T. Ż., sygn. TŻ Km 446/17. W toku przedsięwziętych czynności ustalono, w dniu 09.03.2016r. przed notariuszem U. B., Rep. A nr (...), U. K. w drodze umowy darowizny przeniosła na rzecz swojej córki A. K. zabudowaną nieruchomość gruntową oznaczoną jako działka o nr geodezyjnym $\frac{3}{4}$ o pow. 0,2000 ha, położoną w B., obręb (...) Z., dla której w Sądzie Rejonowym w Białymstoku Wydział IX Ksiąg Wieczystych prowadzona jest KW nr (...), ustalając wartość przedmiotu na kwotę 300.000 zł. Dłużniczka wyzbyła się tym samym jedyne go składnika majątku, z którego mogło nastąpić zaspokojenie wierzyciela powoda.

Jakkolwiek, w przeszłości była ona także właścicielką nieruchomości gruntowej położonej w Z., Z., powiat (...), województwo (...), dla której Sąd Rejonowy w Białymstoku Wydział IX Ksiąg Wieczystych prowadzi KW nr (...), jak również współwłaścicielką nieruchomości gruntowej położonej w B. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Białymstoku Wydział IX Ksiąg Wieczystych prowadzi KW nr (...), w obu tych przypadkach utraciła przysługujące jej uprawnienia: na rzecz powoda (Z.; mocą orzeczenia SO w Białymstoku, sygn. I C 1790/13) oraz na rzecz B. S. (N., B.; mocą orzeczenia SR w Białymstoku z dnia 21.11.2016r., II Ns 4329/2015, postępowanie w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku).

Dowód: umowa darowizny (93-95v.); akta KW nr (...); akta komornicze TŻ Km 446/17; wydruk z KW nr (...) (k.7-16); kopie z akt sprawy II Ns 4329/15 (k.104-130), zeznania powoda (e-protokół z dnia 09.03.2018r.),

Wobec braku powyższych składników w majątku dłużniczki oraz bierności w/w na płaszczyźnie dokonywania dobrowolnych wpłat, egzekucja prowadzona była ze świadczenia rentowego wypłacanego jej z ZUS w kwotach po ok. 300 zł miesięcznie. Do dnia 05.02.2018r. uzyskano sumę ok. 5.000 zł. Następnie, dłużniczka zintensyfikowała czynności na płaszczyźnie wywiązania się z ciążących na niej zobowiązań i do dnia 02.05.2018r. uregulowała całą należność, wpłacając jednorazowo kwoty 60.000 zł (14.03.2018r.), 20.000 (15.03.2018r.) oraz 26.500 (30.04.2018r.), a także szereg mniejszych – aż do pełnej wysokości zadłużenia.

Już w toku niniejszego postępowania, postanowieniem z dnia 06.11.2017r. Sąd Okręgowy w Białymstoku udzielił zabezpieczenia roszczeniom powoda w ten sposób, że ustanowił zakaz zbywania i obciążania przez pozwaną A. K. nieruchomości zabudowanej położonej w B., obręb Z., woj. (...), obręb ewidencyjny 3/4, o pow. 0,2 ha, dla której w Sądzie Rejonowym w Białymstoku Wydział IX Ksiąg Wieczystych prowadzona jest KW nr (...).

Dowód: postanowienie (k.27-32);

Aktualnie, na nieruchomości będącej przedmiotem umowy darowizny zamieszkują dłużniczka wraz z pozwaną, prowadzą wspólne gospodarstwo domowe. Jakkolwiek U. K. nie kwestionowała faktu istnienia wierzytelności, nie dysponowała środkami na jej jednorazową spłatę.

Na dzień orzekania w sprawie wierzytelność powoda w stosunku do dłużniczki nie istnieje, wobec jej uregulowania w toku niniejszego postępowania w całości.

Dowód: informacja o stanie zaległości (k.177);

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dokumentów urzędowych i prywatnych przedstawionych przez strony procesu, których treść co do zasady pozostawała bezsporna, akt Ksiąg Wieczystych, akt postępowania komorniczego prowadzonego do majątku dłużniczki, a także zeznań powoda, zbieżnych w zasadniczych kwestiach z pozostałym materiałem dowodowym.

Strona pozwana nie kwestionowała istnienia oraz wysokości zadłużenia U. K. wobec powoda. Należało przyjąć, że spór dotyczył wyłącznie oceny okoliczności sprawy w kontekście spełnienia przesłanek niezbędnych do uwzględnienia skargi pauliańskiej, możliwości zakwalifikowania umowy darowizny jako krzywdzącej wierzyciela, czy pozwana miała wiedzę o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużniczki za bezskuteczną.

Pomimo zakreślenia powodowi terminowi na cofnięcie powództwa, stosowne oświadczenie nie zostało złożone. Sąd pominął dowód z przesłuchania świadka U. K., a także z przesłuchania stron, albowiem w świetle informacji uzyskanych od komornika, a dotyczących uregulowania całości zadłużenia w toku trwania procesu, ich przeprowadzenie stało się zbędne.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie, aczkolwiek z przyczyn odmiennych aniżeli niezastnienie ustawowych przesłanek skorzystania przez powoda z instytucji skargi pauliańskiej w dacie wystąpienia z roszczeniem.

Cywilnoprawną ochronę wierzyciela przed niewypłacalnością dłużnika zapewniają między innymi przepisy tytułu X księgi III Kodeksu cywilnego. Przyznają one wierzycielowi uprawnienie do zaskarżania czynności dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela, czego konsekwencją może być uznanie ich za bezskuteczne w stosunku do skarżącego.

Przesłanki tej ochrony wymienia art. 527 § 1 k.c. Stosownie do tego przepisu, gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela osoba trzecia uzyska korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia

wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. O tym, kiedy czynność prawna jest dokonywana z pokrzywdzeniem wierzycieli, stanowi przepis art. 527 § 2 k.c. Zgodnie z jego treścią, czynność prawna dłużnika jest dokonywana z pokrzywdzeniem wierzyciela, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w stopniu wyższym niż przed dokonaniem czynności.

Przesłankami skorzystania z ochrony, jaką daje skarga pauliańska, są więc:

- 1) istnienie interesu wierzyciela w postaci wierzytelności,
- 2) dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z osobą trzecią,
- 3) dokonanie przez dłużnika czynności z pokrzywdzeniem wierzycieli, a jednocześnie takiej, z której osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową,
- 4) dokonanie przez dłużnika czynności ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli,
- 5) działanie osoby trzeciej w złej wierze.

Wszystkie wymienione powyżej przesłanki muszą przy tym wystąpić kumulatywnie. Przepis ten wiąże pokrzywdzenie wierzyciela z rzeczywistą niewypłacalnością dłużnika, która musi istnieć w chwili wystąpienia ze skargą pauliańską, jak i w chwili orzekania przez sąd o żądaniu wierzyciela uznania czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną.

Należy podkreślić, iż wymóg złej wiary osoby trzeciej został wyłączony w przepisie art. 528 k.c. Zgodnie z jego treścią jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Podobnie rzecz się ma w przypadku przepisu art. 527 § 3 k.c., który także wprowadza ułatwienia dowodowe, bowiem zgodnie z nim, jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Celem skargi pauliańskiej jest uzyskanie przez wierzyciela prawnej możliwości zaspokojenia wierzytelności przysługującej mu względem dłużnika z przedmiotów majątkowych, uzyskanych przez osobę trzecią w drodze czynności z pokrzywdzeniem wierzyciela. Odpowiedzialność pozwanego, będącego osobą trzecią, ogranicza się wyłącznie do przedmiotu zaskarżonej czynności. Podkreślić należy, że w przypadku rozporządzeń nieodpłatnych (jak w sprawie niniejszej) zastosowanie znajduje przepis art. 528 k.c., pozwalający na uznanie czynności za bezskuteczną niezależnie od wiedzy osoby trzeciej o okolicznościach działania dłużnika. Sąd stoi też na stanowisku, że w sytuacji gdy bezpłatne korzyści przypadają osobom bliskim dłużnika, należy stosować wyłącznie art. 528 k.c. jako przepis dalej idący, z pominięciem art. 527 § 3 (tak Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 08 lipca 2014 r. VI ACa 1655/13).

Odnosząc się zatem do wyżej wymienionych przesłanek, wpływających w ocenie Sądu w oczywisty sposób na ocenę zasadności powództwa, w dacie wytoczenia powództwa wszystkie one zostały przez powoda należycie wykazane.

W pierwszej kolejności nie budzi wątpliwości fakt, iż matka pozwanej była dłużniczką powoda i ciążyły na niej nieuregulowane dotychczas zobowiązania finansowe, których próby wyegzekwowania kończyły się niepowodzeniem. Nie ulega też wątpliwości, iż dokonała ona czynności prawnej z osobą trzecią, tj. ze swoją córką, w postaci opisywanej już wyżej darowizny, zawartej w formie aktu notarialnego i znajdującej odzwierciedlenie w stosownych wpisach w Księgach wieczystych. Jednocześnie nie sposób pominąć, iż cechą istotnie wyróżniającą umowę darowizny od wielu umów nazwanych, uregulowanych w kodeksie cywilnym, jest jej nieodpłatność. Świadczenie darowizny jest bezpłatne tylko wtedy, gdy druga strona umowy nie zobowiązuje się do jakiegokolwiek świadczenia w zamian za uczynioną darowiznę. Nieodpłatność ta oznacza, że darczyńca, dokonując na rzecz drugiej strony przysporzenia, nie może uzyskać jakiegokolwiek ekwiwalentu ani w chwili dokonania umowy darowizny, ani też w przyszłości. Oczywistym jest więc, iż wskutek tej czynności pozwana uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, dokonana ona została przez dłużniczkę

z pokrzywdzeniem wierzyciela. W orzecznictwie sądowym wskazuje się, że pokrzywdzenie w rozumieniu cytowanego art. 527 § 2 k.c. powstaje na skutek takiego stanu faktycznego majątku dłużnika, który powoduje niemożność, utrudnienie lub odwleczenie zaspokojenia wierzyciela (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00). Przyjmuje się, że powództwo – skargę pauliańską – uzasadnia każde powiększenie niewypłacalności, bez względu na jego rozmiar /wyrok SA w Lublinie z 19 marca 1997 r., I ACa 27/97, Apel. Lub. 1997, nr 4, poz. 19/.

Jak wynika z poczynionych przez Sąd ustaleń dłużniczka, bezsprzecznie mając świadomość istnienia zadłużenia i konieczności jego uregulowania, na co wskazuje chociażby dokonywanie dobrowolnych wpłat jeszcze w 2016r., przed wszczęciem niniejszego postępowania, wyzbyła się ona wartościowego składnika majątku umożliwiającego pokrycie zobowiązań na rzecz wierzyciela – świadczą o tym dołączona do pozwu kserokopia orzeczenia sądowego wraz z postanowieniem o zaopatrzeniu go klauzulą wykonalności oraz dokumenty zgromadzone w prowadzonych w stosunku do dłużniczki postępowaniach egzekucyjnych. Nie sposób wreszcie pominąć, iż pozwana uzyskała korzyść majątkową w postaci własności nieruchomości na podstawie umowy darowizny, a zatem zgodnie z art. 528 k.c. powód może skutecznie żądać uznania tej czynności za bezskuteczną, chociażby pozwana nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że darczyńca działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, aczkolwiek z racji szczególnie bliskiego stopnia pokrewieństwa pozwanej z dłużniczką, ich wspólnego zamieszkiwania oraz prowadzenia gospodarstwa domowego, mogła posiadać wiedzę o kondycji finansowej matki, ciążyących na niej zobowiązaniach w związku z szeregiem prowadzonych w przeszłości postępowań sądowych przeciwko pozostałym członkom rodziny. Tym niemniej, nieodpłatne nabycie nieruchomości przez pozwaną powodowało, że jej faktyczny stan wiedzy o zobowiązaniach matki pozostawał w niniejszej sprawie - co do zasady - bez znaczenia. Nie ma zaś wątpliwości, iż umowę darowizny zawarto w obrębie najbliższej rodziny, pomiędzy rodzicem a dzieckiem. W okolicznościach niniejszej sprawy Sąd przyjął ponadto, że nie istnieją inne składniki majątku dłużniczki, z których prowadzona przez powoda egzekucja miała okazać się skuteczna i zaspokoić w całości jego wierzytelność. Do takich bezsprzecznie nie sposób zaliczyć świadczenia rentowego, z którego w skali miesiąca dokonywano potrąceń rzędu 320 zł.

Jakkolwiek natomiast roszczenie powoda co do zasady zasługiwało na uwzględnienie, dokonanie w toku procesu spłaty przez dłużniczkę całości zadłużenia, co bezsprzecznie wynika z pisma komornika sądowego z dnia 01.06.2018r. („należność dochodzona w niniejszym postępowaniu została zapłacona”) i nie było kwestionowane przez zainteresowane strony determinowało konieczność oddalenia powództwa, wobec braku istnienia interesu wierzyciela w domaganiu się uznania czynności prawnej za bezskuteczną w postaci wierzytelności. Odpadła bowiem jedna z podstawowych przesłanek determinujących możliwość skutecznego skorzystania z instytucji skargi pauliańskiej - dług został uregulowany. Rozstrzygnięcie w sprawie oznacza, że uczynienie zadość sformułowanemu w pozwie żądaniu, końcowo okazało się niecelowe i nieznajdujące oparcia w przywoływanych treściach uzasadnienia przepisów.

Mając na uwadze powyższe Sąd orzekł jak w pkt I sentencji na mocy art. 527 § 1 k.c. i art. 528 k.c.

Niezależnie natomiast, od oddalenia powództwa, to pozwaną należy traktować jak stronę przegrywającą proces, albowiem Na datę zainicjowania niniejszego postępowania roszczenie było ze wszechmiar uzasadnione. Jednocześnie, kierując się zasadą słuszności przewidzianą treścią art. 102 k.p.c., Sąd przyjął iż w sprawie zachodzi wypadek szczególny, uzasadniający odstępianie od obciążania pozwanej kosztami sądowymi. Jest studentką drugiego roku studiów dziennych, nie uzyskuje żadnego dochodu, jedynym jej źródłem utrzymania jest stypendium naukowe w wysokości 900 zł oraz socjalne w kwocie 400 zł. Pozostaje pod opieką lekarską w związku z nawracającymi zaburzeniami depresyjnymi (k.79). Jedyny jej majątek stanowi przedmiotowa w sprawie nieruchomość. Prowadzi gospodarstwo domowe wspólnie z matką, niezdolną do pracy, utrzymującą się ze świadczenia rentowego w kwocie 780 zł. Hipoteza tego przepisu, odwołująca się do występowania "przypadków szczególnie uzasadnionych", pozostawia sądowi orzekającemu swobodę oceny, czy fakty związane z przebiegiem procesu, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony stanowią podstawę do nie obciążania jej kosztami procesu. Do pierwszych zaliczane są sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń. Drugie natomiast wyznacza sytuacja majątkowa i życiowa strony, z tym zastrzeżeniem, że niewystarczające jest powoływanie się jedynie na trudną sytuację majątkową. Całokształt okoliczności, które mogłyby

uzasadniać zastosowanie tego przepisu powinny być ocenione z uwzględnieniem zasad współzycia społecznego. W okolicznościach niniejszej sprawy obciążenie pozwanej kosztami procesu - w ocenie Sądu - pozostaje w sprzeczności z wyrażoną treścią przywoływanego przepisu zasadą.

Wysokość wynagrodzenia ustanowionego stronie pozwanej pełnomocnika z urzędu ustalono na podstawie § 8 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 03.10.2016r., w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U.2016.1714). Na podstawie § 4 ust. 3 w/w rozporządzenia, Sąd podwyższył wynagrodzenie o kwotę podatku od towarów i usług wyliczoną według stawki podatku obowiązującej dla tego rodzaju czynności na podstawie przepisów o podatku od towarów i usług (także uchwała Sądu Najwyższego z dnia 03.12.2015r., III CZP 90/15).

Jakkolwiek Sąd dostrzega brak rozstrzygnięcia w wyroku w przedmiocie wynagrodzenia ustanowionego z urzędu pełnomocnika również powodowi, niewątpliwie o charakterze istotnym z punktu widzenia tej strony, uchybienie to zostanie odpowiednio skorygowane i uzupełnione w trybie art. 351 k.p.c., w szczególności wobec złożenia w tym przedmiocie stosownego wniosku.

SSO Joanna Dorota Toczyłowska

I C 1690/17

ZARZĄDZENIE

1. odnotować;
2. odpis wyroku wraz z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi powoda.

B., dn.02.07.2018r. SSO Joanna Dorota Toczyłowska